

ПРИМЉЕНО: 23.12.2024

g: JH

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
Посланичка група Еколошки устанак
23. децембар 2024. године
Београд

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
01	011-3108/24		

ПРЕДСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

На основу члана 99. став 1. тачка 7) и члана 107. став 1. Устава Републике Србије, члана 40. став 1. тачка 1) Закона о Народној скупштини и члана 150. став 1. Пословника Народне скупштине Републике Србије подносимо **ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ОДГОВОРНОСТИ ЗА КРШЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА** са предлогом да се узме у претрес.

За представника предлагача одређујемо народног посланика Александра Јовановића.

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ:

Александар Јовановић

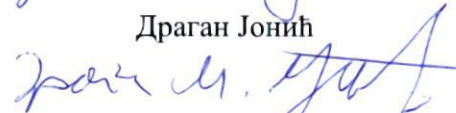
Данијела Несторовић

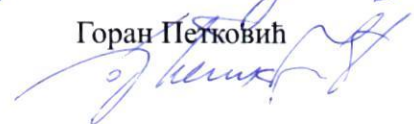
Милица Марушић Јаблановић

Драган Јонић

Горан Петковић

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ОДГОВОРНОСТИ ЗА КРШЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

I. ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом се уређују, односно одређују:

- 1) облици и видови кршења људских права као основ за испитивање одговорности;
- 2) лица према којима се спроводи поступак испитивања одговорности за кршење људских права;
- 3) начела и правила поступка испитивања одговорности за кршење људских права;
- 4) састав, надлежност и поступак надлежних органа, и
- 5) мере које се изричу лицима за која је утврђено да су кршила људска права.

Одговорност за кршење људских права

Члан 2.

Одговорност за кршење људских права (у даљем тексту: лустрација) означава поступак испитивања и утврђивања кршења људских права одређених овим законом, утврђивања појединачне одговорности за кршење људских права и изрицање мера због утврђених кршења људских права.

Људска права у смислу овог закона

Члан 3.

Људска права у смислу овог закона јесу права предвиђена Међународним пактом о грађанским и политичким правима, који је потписала и ратификовала Социјалистичка Федеративна Република Југославија, права и слободе човека и грађанина предвиђена Уставом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1974. године, Уставом Савезне Републике Југославије из 1992. године, Уставом Републике Србије из 1990. године и Уставом Републике Србије из 2006. године.

Случајеви на које се примењују одредбе закона

Члан 4.

Одредбе овог закона примењују се на сва кршења људских права извршена после 23. марта 1976. године, као дана ступања на снагу Међународног пакта о грађанским и политичким правима, под условима одређеним овим законом.

II. ОБЛИЦИ И ВИДОВИ КРШЕЊА ЉУДСКИХ ПРАВА КАО ОСНОВ ОДГОВОРНОСТИ

Општи облик кршења људских права

Члан 5.

Кршење људских права у смислу овог закона јесте свака радња лица одређеног овим законом предузета у вршењу дужности, односно задатка, која:

- 1) представља кривично дело или друго кажњиво дело за које се гони по службеној дужности, а за које је наступила застарелост кривичног или другог казненог гоњења, у чијем је извршењу лице одређено овим законом учествовало као извршилац, подстрекач, саучесник, помагач, организатор злочиначког удружења или чије извршење није спречио у складу са својим законским овлашћењем;
- 2) представља радњу одговорних лица која има за последицу да се неко лице лиши права које му по закону припада или да му се отежа остваривање таквог права или да се неком лицу омогући да стекне неко право или корист који му по закону не припадају; или
- 3) представља радњу одговорних лица која има за последицу да утиче на државни орган, организацију, предузеће или друго правно лице да донесе одлуку или предузме радњу којом се грађани доводе у неравноправан положај.

Посебни облици кршења људских права вређањем права на приватност

Члан 6.

Кршење људских права у смислу овог закона јесте и свака радња лица одређеног овим законом, којом се вређа право на приватност другог лица, а која је предузета с циљем да се дође до информација које се тичу тога лица или су у његовом поседу, да би се те информације доставиле Безбедносно-информативној агенцији или ранијој односно другој одговарајућој служби.

Кршење људских права постоји и када је радња из става 1. овог члана извршена по наређењу претпостављеног, као и када није била противправна према унутрашњим прописима који су важили у време њеног извршења, али је била противна одредбама

Међународног пакта о грађанским и политичким правима, односно уколико би претпостављени злоупотребом права, наредио такве злоупотребе, у том случају је он лично одговоран.

Посебни облици кршења људских права повредом правне једнакости

Члан 7.

Кршење људских права у смислу овог закона јесте и свака радња лица одређеног овим законом, којом се у судском поступку или у поступку пред другим државним органом, као и у поступку пред организацијом која врши јавна овлашћења или приликом закључења правних послова и других видова правног промета од стране државног органа или организације која врши јавна овлашћења:

- 1) неоправдано повлашћује једно лице у односу на друго или друга лица, узимањем предмета у рад редоследом којим нису примљени, или закључењем правних послова под привилегованим условима, ако законом није друкчије одређено;
- 2) доводи у неравноправан положај једно лице у односу на друго или друга, противно начелу правне једнакости без обзира на пол, узраст, расу, боју коже, националну припадност, политички став и друга својства личности и кад довођење у неравноправан положај није кривично дело, или се одбија пружање јавних услуга противно начелу правне једнакости; или
- 3) не предузимају мере ради обезбеђења равноправности лица кад је то законом прописано.

Кршење људских права постоји и када је радња из става 1. овог члана извршена по наређењу надлежног лица или органа, или претпостављеног, као и када није била противправна према унутрашњим прописима који су важили у време њеног извршења, али је била противна одредбама Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

Искључење одговорности за кршење људских права

Члан 8.

Не испитује се одговорност за кршење људских права из чл. 6. и 7. овог закона, ако је радња:

- 1) извршена од лица млађег од 18 година;
- 2) извршена услед принуде, претње, уцене или другог недопуштеног притиска; или
- 3) извршена давањем информација Безбедносно-информативној агенцији или ранијој односно другој одговарајућој служби, у изјави приликом саслушања у полицији, односно задржавања у полицији, затвору или притвору.

Учешће у судском или вансудском поступку у којем се примењују политички ставови

Члан 9.

Кршење људских права у смислу овог закона постоји и онда када је лице одређено овим законом, у службеном својству поступало у судском поступку или поступку пред државним органом или организацијом која врши јавна овлашћења, којим се друго лица лишава одређених права, или му се права ограничавају, или му се намеће каква обавеза да нешто чини, не чини или трпи, или му се изриче каква казнена или друга принудна мера, ако је знало или морало знати да се поступак води искључиво ради примене политичких ставова и мерила, која се отворено или прикривено приказују као правна правила или мерила.

III. УЧЕСНИЦИ И ПРАВИЛА ПОСТУПКА

1. Лица према којима се води поступак

Лица подложна одговорности за кршење људских права

Члан 10.

Поступак лустрације се спроводи према лицима која обављају или су кандидати за обављање следећих функција, односно послова:

- 1) посланика Народне и покрајинске скупштине;
- 2) председника Републике;
- 3) председника и члана републичке владе и покрајинског извршног већа;
- 4) градоначелника и председника и заменика председника општине;
- 5) председника и чланове извршног одбора скупштине јединице локалне самоуправе;
- 6) секретара Народне и покрајинске скупштине;
- 7) секретара Владе и државне секретаре;
- 8) старешину и руководећег радника у службама Народне и покрајинске скупштине;
- 9) старешину и руководећег радника у службама председника Републике;
- 10) заменика и помоћника министра, функционера који руководи републичким, односно покрајинским органима и организацијама и друге старешине органа у републичким, односно покрајинским органима и организацијама и службама, које поставља републичка влада, односно извршно веће покрајине;
- 11) секретара скупштине општине и града;
- 12) начелника округа;
- 13) председника и судију Уставног суда Србије (у даљем тексту: Уставни суд), председника и судију судова опште надлежности и посебних судова, члана Високог савета судства, Врховног јавног тужиоца, главне јавне тужиоце и јавне тужиоце, старешину органа за прекршаје и судије за прекршаје;

- 14) директора и члана управног одбора јавног предузећа чији је оснивач Република, покрајина или локална самоуправа;
- 15) директора и члана управног одбора јавне установе чији је оснивач Република, покрајина или локална самоуправа и то:
 - (1) председника и члана савета универзитета, ректора универзитета и декана факултета;
 - (2) председника и члана управног одбора или другог одговарајућег органа управљања, директора, заменика директора, главног уредника, заменика главног уредника и уредника рубрике организације која се бави јавним информисањем или издаваштвом;
 - (3) директора, председника и члана управног одбора организације обавезног социјалног осигурања;
- 16) гувернера и вицегувернера Народне банке;
- 17) директора банке са већинским државним капиталом;
- 18) директора пореске управе, заменика директора пореске управе, помоћника директора – главног инспектора пореске полиције, директора регионалне пореске управе, начелника регионалног одељења пореске полиције, директора филијале пореске полиције;
- 19) функционера и овлашћеног службеног лица у Безбедносно-информативној агенцији, односно другој одговарајућој служби;
- 20) директора и руководећег радника у заводској установи за извршење кривичних санкција;
- 21) шефа дипломатске мисије у страниој држави и међународној организацији, односно конзула.

2. Учесници и испитивање одговорности

Учесници у поступку

Члан 11.

Странка у поступку је лице чија се одговорност за кршење људских права испитује пред Комисијом за испитивање одговорности за кршење људских права (у даљем тексту: Комисија).

На заступање лица из става 1. овог члана, његов положај, право на одбрану и на браниоца сходно се примењују правила Законика о кривичном поступку.

Ако Комисија сматра да је то потребно ради извођења доказа, а нарочито ради узимања изјаве од лица чије је људско право повређено, позваће Заштитника грађана, Покрајинског заштитника грађана-омбудсмана, односно локалног омбудсмана у јединицама локалне самоуправе, да учествује у поступку.

До отпочињања делатности Заштитника грађана, Покрајинског заштитника грађана-омбудсмана, односно локалног омбудсмана у јединицама локалне самоуправе, Комисија ће, под условима из става 3. овог члана, са листе главних јавних тужилаца и јавних тужлаца, позвати главног јавног тужиоца односно јавног тужиоца, да учествује у поступку, водећи рачуна о повезаности места на којем је дошло до кршења људских права и подручја позваног главног јавног тужиоца односно јавног тужиоца.

Испитивање одговорности појединца

Члан 12.

У поступку лустрације испитује се одговорност физичког лица за кршења људских права одређена овим законом.

Припадност одређеној политичкој странци, организацији или групи, изузев припадности злочиначком удружењу у случају кад је кршење људских права истовремено кривично дело за које је наступила застарелост кривичног гоњења, само по себи није основ за спровођење поступка лустрације и за изрицање лустрационих мера.

У поступку лустрације утврђује се да су у време кршења људских права биле испуњене претпоставке појединачне одговорности у складу са кривичним и другим казним законима.

Ако се у поступку лустрације утврди да, у време вођења поступка, лице према коме се овај поступак води није урачунљиво, или да постоје разлози због којих би могло бити лишено пословне способности, тај поступак ће бити обустављен, а орган или организација надлежни за кандидовање, избор, постављење или пријем у службу лица из члана 10. овог закона, као и надлежни суд ће, без одлагања, бити обавештени о овим чињеницама.

Поштовање достојанства личности лица према коме се води поступак лустрације и поштовање других права

Члан 13.

Комисија и други органи поступка лустрације дужни су да поштују достојанство личности лица према коме се води поступак лустрације.

Комисија и други органи поступка лустрације нису овлашћени да примењују принудне мере ради обезбеђења присуства и учешћа лица према коме се води лустрациони поступак.

Сва права која ужива лице против кога се води кривични поступак, ужива и лице према коме се води поступак лустрације.

Свака повреда процесних овлашћења лица према коме се води поступак лустрације представља апсолутно битну повреду поступка.

3. Претходни поступак

Покретање поступка према кандидату

Члан 14.

Према лицу које је кандидат за положај из члана 10. овог закона, спроводи се претходни поступак лустрације.

Органи и организације надлежни за кандидовање, избор, постављење или пријем у службу лица из члана 10. тачке 3), тач. 6)-13) и тач. 16)-21) овог закона, дужни су да без одлагања поднесу захтев за проверу кршења људских права (у даљем тексту: захтев за проверу) Комисији.

Проверу за лица из члана 10. тач. 1), 2), 4) и 15) овог закона, Комисија врши по службеној дужности.

Обавезе Комисије после покренутог поступка

Члан 15.

Веће Комисије за испитивање одговорности за кршење људских права (у даљем тексту: веће Комисије) је дужно да у року од 60 дана од дана пријема захтева за проверу изврши проверу да ли су лица из члана 10. овог закона кршила људска права.

Провера се врши увидом у списе Безбедносно-информативне агенције или раније односно друге одговарајуће службе, судске списе, списе других државних органа и организација које врше јавна овлашћења.

Сви органи и организације код којих се налазе списе чија се провера врши, дужни су да већу Комисије без одлагања омогуће увид у све тражене списе.

Комисија, на основу извршене провере, писмено, у року од седам дана од окончања провере, обавештава органе и организације из члана 14. став 2. као и кандидата према коме се спроводи поступак лустрације о томе да ли су кандидати за функције и положаје из члана 10. овог закона кршили људска права, односно да ли су иницирали, наређивали или својим обавештењима или на други начин учествовали у кршењу људских права.

Права кандидата према коме се води поступак лустрације

Члан 16.

Кандидат за положаје из члана 10. овог закона има право да у року од седам дана од дана пријема обавештења о кршењу људских права, изврши увид у све досијее и документе на основу којих је веће Комисије утврдило да је тај кандидат кршио људска права.

Лице из става 1. овог члана има право да, у року од седам дана од дана оствареног увида, односно истека рока за увид, саопшти већу Комисије да одустаје од кандидатуре или да уложи приговор Комисији.

Ако лице из става 1. овог члана одустане од кандидатуре, Комисија о томе одмах обавештава орган, односно организацију надлежне за кандидовање, избор, постављење или пријем лица у службу.

Ако лице из става 1. овог члана уложи приговор Комисији, Комисија на седници одлучује о приговору у року од три дана од дана пријема приговора.

Против одлуке Комисије којом је одбијен, односно одбачен приговор, подносилац приговора може поднети жалбу Врховном суду Србије у року од седам дана од дана пријема одлуке Комисије.

Жалба

Члан 17.

У жалби се могу износити само оне чињенице за које кандидат учини вероватним да за њих није знао или да за њих није могао знати, односно предлагати само они докази за које се учини вероватним да су прибављени или настали пошто је Комисија донела одлуку о приговору из члана 16. став 2. овог закона.

4. Накнадни поступак

Покретање поступка

Члан 18.

Према лицу које заузима положај из члана 10. овог закона, Комисија покреће и спроводи накнадни поступак лустрације по службеној дужности.

Правила поступка

Члан 19.

У накнадном поступку лустрације примењују се правила из чл. 15-17. овог закона.

Усмена расправа

Члан 20.

Лице које заузима положај из члана 10. овог закона може у приговору Комисији, затражити да Комисија закаже и одржи усмену расправу ради извођења доказа о кршењу људских права.

Ако је затражено одржавање усмене расправе, Комисија је дужна заказати расправу у року од 15 дана од дана изјављивања приговора.

На расправу се позива лице из става 1. овог члана, а по потреби и лица из члана 11. ст. 3. и 4. овог закона и упозоравају се да на расправи поднесу све доказе, односно да на расправу доведу све сведоке или вештаке чији исказ нуде за доказ својих тврдњи, под претњом немогућности доцнијег предлагања и извођења доказа.

Усмена расправа је нејавна. Комисија је дужна упозорити све присутне да су дужни као тајну чувати податке о току усмене расправе.

Ако лице из става 1. овог члана то писмено затражи, усмена расправа пред Комисијом је јавна.

У жалби Врховном суду Србије могу се износити нове чињенице и нови докази ако лице из става 1. овог члана учини вероватним да је за те чињенице сазнало по закључењу усмене расправе пред Комисијом, односно да је доказе прибавило или да су они настали тек по закључењу усмене расправе пред Комисијом.

Сходна примена правила поступка

Члан 21.

Већа Комисије и Комисија у поступању у појединачним правним стварима примењу правила Законика о кривичном поступку, ако овим законом није друкчије одређено.

IV. ОРГАНИ ЗА ИСПИТИВАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА КРШЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

Комисија

Члан 22.

Комисија за испитивање одговорности за кршење људских права оснива се овим законом.

Комисија је самосталан и независан орган који води поступак лустрације против лица одређених овим законом, утврђује кршења људских права на начин одређен овим законом и изриче мере одређене овим законом.

Седиште Комисије је у Београду.

Средства за рад Комисије обезбеђују се у буџету Републике Србије.

Састав и начин избора Комисије

Члан 23.

Комисија има девет чланова.

Три члана Комисије су судије Врховног суда Србије (у даљем тексту: Врховни суд), три члана – истакнути дипломирани правници, један члан – главни јавни тужилац односно јавни тужилац, и два члана – један адвокат из Адвокатске коморе Србије и један адвокат из Адвокатске коморе Војводине.

Члан Комисије може бити само лице које је достојно обављања овог посла, односно које има углед у јавности, које се својим радом и активностима залагало за поштовање људских и мањинских права и слобода, поштовање уставности и законитости.

Сматра се да није достојан поверења обављања овог посла лице, из чијег се живота и рада, у складу са општеприхваћеним моралним нормама, може закључити да неће савесно обављати овај посао и чувати углед Комисије.

Приликом предлагања и избора чланова Комисије потребно је водити рачуна о принципу родне равноправности.

Стручњацима из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Комисије сматрају се лица у наставном или научноистраживачком звању, односно која имају најмање десет година радног искуства у струци, уколико студијски програми на тим факултетима постоје најмање 20 година.

Чланове Комисије предлажу:

- 1) три члана Врховни суд Србије;
- 2) три члана Универзитети у Београду и Новом Саду-Правни факултети акредитовани у Републици Србији;
- 3) једног члана Јавно тужилаштво;
- 4) једног члана Адвокатска комора Србије;
- 5) једног члана Адвокатска комора Војводине.

Чланове Комисије бира Народна скупштина Републике Србије (у даљем тексту: Народна скупштина) тајним гласањем. Посебно се гласа о листама кандидата међу судијама Врховног суда, истакнутим дипломираним правницима, главним јавним тужиоцима односно јавним тужилиоцима и адвокатима.

За члана Комисије је изабран кандидат који је добио већину гласова народних посланика. Ако више кандидата добије подједнак број гласова, гласање се понавља.

Ако се ни у поновљеном гласању не постигне већина гласова из става 8. овог члана, за чланове Комисије су изабрани кандидати, који су, у оквиру своје групе одређене у ставу 1. овог члана, добили највећи број гласова.

Унутрашња организација Комисије

Члан 24.

Председника Комисије бирају чланови Комисије.

Комисија има три већа.

Председник већа је судија Врховног суда.

Поступак лустрације воде већа Комисије.

Ради заузимања начелних правних ставова, уједначавања праксе, одлучивања о приговору, одржавања усмене расправе, или ради обављања других послова одређених овим законом, сазива се седница Комисије.

Седницу Комисије сазива председник по сопственој иницијативи, или на писмени предлог најмање три члана Комисије.

Унутрашњи распоред рада Комисије, састав већа, начин доделе предмета и рад седнице Комисије уређују се Пословником Комисије који доноси Комисија.

Унутрашњи распоред рада, састав већа, начин доделе предмета и утврђени начин рада Комисије мењају се на исти начин на који се доноси Пословник Комисије.

Комисија има секретара којег именује Народна скупштина.

Време на које се бирају чланови Комисије

Члан 25.

Члан Комисије бира се на време од шест година и може бити поново биран још једном.

Превремени престанак мандата

Члан 26.

Својство члана Комисије престаје пре истека времена на које је изабран:

- 1) усвајањем писмене оставке од стране Народне скупштине – даном усвајања оставке;
- 2) престанком својства на основу којег је члан изабран – даном престанка својства;
- 3) разрешењем – даном доношења одлуке Народне скупштине;

- 4) трајним губитком радне способности за вршење послова члана Комисије – даном доношења одлуке Народне скупштине, и
- 5) смрћу члана Комисије.

Својство члана Комисије не престаје испуњењем услова за пензију.

На место члана Комисије којем је својство престало пре истека времена на које је биран, бира се нови члан чији мандат траје до истека времена члану Комисије на чије место се бира.

Председник Народне скупштине је дужан да стави на дневни ред седнице избор новог члана Комисије у року од 30 дана од престанка својства члана Комисије, као и да у року од 15 дана од дана престанка својства члана у Комисији предложи нове кандидате.

Сметње за својство члана Комисије

Члан 27.

Члан Комисије не може бити лице које је члан органа политичке странке, нити лице које је осуђено на безусловну казну затвора у трајању од најмање шест месеци, као и због кривичног дела или другог кажњивог дела које га чини недостојним јавног поверења.

Поступак ради испитивања сметњи за које се накнадно сазнало покреће Комисија, у року од 30 дана од дана сазнања за сметње.

Извештај о томе да ли постоје сметње из става 1. овог члана подносе три члана Комисије које именује председник.

На основу извештаја Комисија предлаже Народној скупштини да разреши члана Комисије за којег је утврдила да постоје сметње из става 1. овог члана.

Разрешење

Члан 28.

Разлози за разрешење члана Комисије су исти као разлози за разрешење судије.

Разлози за разрешење председника Комисије су исти као разлози за разрешење председника суда.

На поступак разрешења члана Комисије и председника Комисије сходно се примењу правила за разрешење судије.

Поступак разрешења покрећу председник Комисије, Комисија или председник Народне скупштине.

Поступак разрешења спроводи Комисија која утврђује образложени предлог. У доношењу одлуке не учествује члан Комисије чије се разрешење тражи.

О предлогу за разрешење одлучује Народна скупштина.

Органи правних лекова

Члан 29.

Против одлуке већа Комисије може се изјавити приговор тој Комисији, а против одлуке Комисије о приговору, може се изјавити жалба Врховном суду.

Надлежност

Члан 30.

Веће Комисије:

- 1) покреће поступак по службеној дужности;
- 2) испитује да ли је у покренутом поступку повређено људско право појединачном радњом или актом лица одређених овим законом;
- 3) изводи доказе ради утврђивања кршења људских права;
- 4) доноси првостепене одлуке у којима утврђује да ли је извршена повреда људских права и одлучује о изрицању мера због повреде људских права.

Комисија:

- 1) утврђује начелне правне ставове о појму и врстама људских права на које се односи овај закон, о утврђивању појединачне одговорности лица одређених овим законом и о мерама које се изричу ради кршења људских права;
- 2) заузима ставове неопходне ради уједначавања праксе својих већа;
- 3) одлучује о приговорима против одлуке већа Комисије, без одржавања усмене расправе, или на основу усмене расправе, у складу са овим законом, и
- 4) обавља друге послове одређене овим законом.

Изузеће члана Комисије

Члан 31.

На изузеће члана Комисије сходно се примењују правила Законика о кривичном поступку.

V. МЕРЕ ЗБОГ КРШЕЊА ЉУДСКИХ ПРАВА

Јавно саопштење Комисије

Члан 32.

Комисија ће у средствима јавног информисања, које сама одреди, а увек у „Службеном гласнику Републике Србије”, објавити саопштење са подацима о кршењу људских права које је извршило лице из члана 10. овог закона:

- 1) ако се то лице не повуче са положаја који обавља или не одустане од кандидатуре у року од седам дана од дана истека рока за вршење права на увид у списе из члана 16. и члана 19. овог закона, ако Комисија, на основу спроведеног поступка, стекне уверење да је то лице кршило људска права у смислу овог закона;
- 2) ако то лице не уложи приговор у складу са овим законом;
- 3) ако се то лице не повуче са положаја који заузима или не одустане од кандидатуре у року од седам дана од дана пријема одлуке Комисије о одбијању односно одбацивању његовог приговора;
- 4) ако то лице не уложи жалбу у складу са овим законом;
- 5) ако се то лице не повуче са положаја који заузима или не одустане од кандидатуре у року од седам дана од дана пријема одлуке Врховног суда о одбијању, односно одбацивању његове жалбе.

Мере ограничења заузимања положаја

Члан 33.

Лице за које је одлуком Комисије или Врховног суда утврђено да је кршило људска права, а није се повукло са положаја, односно одустало од кандидатуре за положаје, одређене у члану 10. тач. 6-21 овог закона, у року од 30 дана од дана јавног саопштења Комисије из члана 32. овог закона, не може заузимати, односно заузети положаје из члана 10. овог закона у року од пет година од дана јавног саопштења Комисије.

Наступање услова за забрану заузимања положаја из члана 10. овог закона, одређених у ставу 1. овог члана, по службеној дужности утврђује Врховни суд, а одлуку којом је утврдио постојање тих услова, заједно са законском забраном из става 1. овог члана, објављује у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Лице из става 1. овог члана, после објављивања одлуке Уставног суда из става 2. овог члана не може више пуноважно заузимати дотадашњи положај.

Лице коме је изречена мера забране заузимања положаја, има право да се у року од 15 дана од дана објављивања мере врати код послодавца са којим је био у радном односу пре заузимања положаја, а ако му је тај радни однос престао или ако уопште није био у радном односу стиче права која припадају запосленом за чијим је радом престала потреба.

VI. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Ступање на снагу и примена

Члан 34.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”, а примењује се по истеку три месеца од дана ступања на снагу.

Органи за спровођење поступка лустрације образују се у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона.

Овај закон се примењује 20 година од дана ступања на снагу.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог Закона садржан је у члану 1. Устава Републике Србије (“Сл. гласник РС”, бр. 98/2006 и 115/2021) према коме је Република Србија заснована на владавини права, људским и мањинским правима и слободама; у члану 18. Устава према коме се људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно примењују. Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права. Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.

У члану 97. став 1. тачка 2) Република Србија уређује и обезбеђује: остваривање и заштиту слобода и права грађана; уставност и законитост; поступак пред судовима и другим државним органима; одговорност и санкције за повреду слобода и права грађана утврђених Уставом и за повреду закона, других прописа и општих аката; амнестије и помиловања за кривична дела.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Закон о одговорности за кршење људских права усвојен је 2003. године, са циљем да се отклоне могуће сметње и препреке изградњи демократског друштва у Србији у процесу демократизације, после промена на политичкој сцени Србије остварених 5. октобра 2000. године.

Закон је заснован на концепту „меке лустрације”, јер не предвиђа ни кривично-правне, нити административне (прекршајне) санкције за лица према којима се покрене поступак утврђивања одговорности за кршење људских права. При доношењу Закона сматрало се да

је рок од десет година, предвиђених за његову примену, довољан и примерен да се оствари одговорност за кршење људских права. Због недовољне политичке спремности неопходне за примену Закона, овај Закон уопште није примењен. Један од разлога за стварање неповерења грађана Републике Србије у правни поредак државе је и због неприменивања овог Закона.

Елементарни принцип демократског друштва је доследна примена Закона, па стога чињеница да је у Републици Срији усвојен Закон који није примењен ни на један случај даје основа за сумњу у спремност и компетентност Републике Србије да извршава своје обавезе из међународних уговора, конвенција и других аката међународних права.

Стога је неопходно, усвојити овај Закон, примењивати га и продужити рок за примену Закона, на период од 20 година, а истовремено предузети организационе, финансијске, кадровске и друге мере за примену Закона.

Европска комисија за људска права је својим тумачењем члана 6. Европске конвенције о људским правима и основним слободама у вези са приступом, односно губитком позиција у јавној управи, дала снажну правну потпору лустрацији. Комисија наиме закључује да евентуална примена дисциплинских мера које могу довести до смене или отказа у јавној управи немају никакве везе са кругом приватних грађанских права, већ те поступке треба посматрати у контексту административног права које уређује везу јавних службеника са јавном управом. То значи да се у том случају примењују и нешто другачија правила када је реч о правима и обавезама јавних службеника која су условљена општим, државним разлогом (*raisons d'être*). У сваком случају је у општем интересу да носиоцима јавних функција за које је утврђено да су ранијем обављању својих дужности систематски кршили правне прописе и права грађана, буде онемогућен приступ позицијама у јавној управи. На истом становишту је и Европски суд за људска права који такође наводи да се питања радног статуса јавних службеника не могу разматрати у контексту члана 6. Конвенције. Суд у Стразбуру даље истиче да члан 6. Конвенције ипак може бити примењен само онда када се ради о "чистим економским правима" јавних службеника и функционера, а ту се пре свега мисли на исплату њихових плата и са њом повезана давања.

Иако је то јасно из концепта самог Закона, нужно је истаћи да Закон није персонално усмерен према било ком појединцу, нити према било којој политичкој партији, нити према одређеној групе људи због чињенице да имају политичко мишљење и идеолошко опредељење које је супротно владајућој политичкој елити, јер је сам концепт Закона заснован на цивилизацијском принципу да се из процеса изградње демократског друштва искључе лица за која се по прописаном поступку утврди да су одговорна за кршење људских права, а то је, свакако, у интересу свих грађана Републике Србије.

Предложили смо да поступак спроводе надлежне институције у циљу утврђивања подобности кандидата за обављање јавних функција у смислу њиховог интегритета уз

поштовање прихваћених нормативних стандарда који гарантују поштовање људских права, владавине права уопште, као и фер процеса.

Иако, мера онемогућава конкретном појединцу да обавља јавну службу или функцију има изразито пунитиван карактер, посебно у условима нестабилног економско-политичког амбијента, ипак претежу разлози генералне превенције и заштите друштва и његовог правног система од таквих појединаца.

“Лустрација” је мера превентивног карактера, чији је циљ да попуни “празнину некажњавања” у смислу слања јасне поруке да злоупотребе у правосуђу и избегавање кривичноправних санкција за учињена кривична дела не значе и потпуну аболуцију. Као таква, мера лустрације заслужује правно нормирање, јер у супротном она постаје “опасно оружје” чије негативне ефекте није лако неутралисати.

Лустрацију има за циљ да носиоце јавне власти одврати од чињења друштвено штетних радњи.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. Предлога закона о одговорности за кршење људских права представљена је садржина Закона и одређује се да се овим Законом уређују облици и видови кршења људских права као основ за испитивање одговорности; лица према којима се спроводи поступак испитивања одговорности за кршење људских права; начела и правила поступка испитивања одговорности за кршење људских права; састав, надлежност и поступак надлежних органа и мере које се изричу лицима за која је утврђено да су кршила људска права.

Члан 2. Предлога закона садржи дефиницију одговорности за кршење људских права (у даљем тексту: лустрације), тј. поступак испитивања и утврђивања кршења људских права одређених овим законом.

Члан 3. Предлога закона обухвата људска права у смислу овог Закона која су дефинисана и предвиђена актима Међународног права и унутрашњим актима Републике Србије.

Чланом 4. Предлога закона регулишу се случајеви на које се примењују одредбе овог Закона, тј. примењују се на сва кршења људских права извршена после 23. марта 1976. године, где се овај дан узима као дан ступања на снагу Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

Чланом 5. Предлога закона прецизирају се општи облици кршења људских права, тј. свака радња лица одређеног овим законом предузета у вршењу дужности, односно задатка, која представља или кривично дело или друго кажњиво дело за које се гони по службеној дужности у смислу овог закона или има за циљ да се неко лице лиши или му отежа вршење сопственог права које му по закону припада или да му се омогући право које му по закону не припада или та радња има за циљ да утиче на државни орган, организацију,

предузеће или друго правно лице да донесе одуку или предузме радњу којом се грађани доводе у неравноправан положај.

Одредбама **чл. 6 и 7.** Предлога закона прецизирау се посебни облици кршења људских права повредом права на приватност и повредом права правне једнакости.

Члан 8. Предлога закона регулише случајеве искључења одговорности за кршење људских права из чл. 6. и 7 овог закона и то ако је радња извршена од стране лица млађег од 18 година, услед принуде, претње, уцене и другог недопуштеног притиска или давањем информација Безбедносно-информативној агенцији или другој одговарајућој служби, у изјави приликом саслушања у полицији, односно задржавања у полицији, затвору или притвору.

Члан 9. Предлога закона предвиђа могућност постојања кршења људских права и онда када лице, одређено овим законом, у службеном својству, у судском или неком другом поступку пред државним органом или организацијом, врши јавна овлашћења, а зна или је морало да зна да се поступак против неког другог лица води искључиво ради примене политичких ставова, која се отворено или прикривено приказују као правна мерила, а то се друго лице лишава права, или му се она ограничавају или му се намеће обавеза да нешто чини, не чини или трпи, изриче му се казна или друга принудна мера.

Глава III. - назив „Учесници и правила поступка“ одговара садржини ове главе у којој су нормирана лица према којима се води поступак, такође, учесници у поступку, испитивање одговорности појединаца, претходни поступак, обавезе Комсије, права кандидата према коме се води поступак лустрације, жалба и накнадни поступак као и његова правила.

У **члану 10.** Предлога закона набројана су сва лица која су подложна одворности за кршење људских права која обављау или су кандидати за обављање јавних функција, односно послова.

Члан 11. Предлога закона регулише учеснике у поступку и то странку у поступку, заступање странке, положај заступника, право на одбрану странке у поступку и учествовање заштитника грађана у поступку, када је то потребно.

Члан 12. Предлога закона јасно је дефинисано испитивање одговорности појединца у поступку лустрације, испуњење претпоставки појединачне одговорности у складу са кривичним и другим казним законима, као и да припадност одређеној политичкој опцији, изузев припадности злочиначком удружењу кад је кршење људских права кривично дело, није основ за спровођење поступка лустрације. Такође, ако се утврди неурачунљивост или разлози где би лице, према коме се ова поступак води, било лишено пословне способности, овим чланом се уређује и обустављање поступка.

Члан 13. Предлога закона уређује поштовање достојанства лица према коме се води поступак лустрације, као и поштовање свих других права, у складу са Уставним начелима Републике Србије, кривичним законодавством и другим казним законима.

Чланом 14. Предлога закона регулише се претходни поступак лустрације, као и захтев за проверу кршења људских права Комисији од стране органа и организација надлежних за кандидовање, избор, постављење или пријем у службу лица из члана 10. тачке 3), тач. 6) -13) и тач. 16) -21) овог закона.

Члан 15. Предлога закона прописује две врсте обавеза Комисије.

Прва је да после покренутог поступка, након пријема захтева за проверу, изврши увид у списе Безбедносно-информативне агенције или друге одговарајуће службе, судске списе, списе других државних органа и организација које врше јавна овлашћења да ли су лица из члана 10. овог закона кршила људска права.

Друга обавеза је да обавести оне органе и организације из члана 14. став 2. и кандидате према којима се спроводи поступак лустрације о томе да ли су кандидати за функције и положаје из члана 10. овог закона кршили људска права.

Чланом 16. и 17. Предлога закона прописују се права кандидата према којима се води поступак лустрације, као и право на жалбу тог лица.

Одредбе **чл. 18 - 21.** уређују питања накнадног поступка и то његовог покретања према лицу које заузима положај из члана 10. овог Закона, правила тог поступка, укључујући и усмену расправу, као и то да већа Комисије и Комисија у поступању у појединачним правним стварима примењују правила Законика о кривичном поступку, ако овим законом није другачије одређено.

Глава IV. - назив „Органи за испитивање одговорности за кршење људских права“ одговара садржини ове главе у којој су уређени рад Комисије, састав и начин избора Комисије, њена унутрашња организација, време на које се бирају чланови Комисије, превремени престанак мандата, сметња за својство члана Комисије, разрешење, надлежност и изузеће члана Комисије.

Чланом 22. Предлога закона прописује се оснивање Комисије за испитивање одговорности за кршење људских права, њено седиште и средства за рад.

Члан 23. и 24. Предлога закона прецизира састав и начин избора Комисије, ко чини Комисију, ко их бира и на који начин. Затим, одредба 24. уређује ко бира председника Комисије, број већа Комисије, када се сазива седница Комисије, унутрашњи распоред рада, састав већа, начин доделе предмета. Овим се одредбама одређује унутрашња организација Комисије.

Члан 25. Предлога закона прецизира време на које се бирају чланови Комисије.

Члан 26. Предлога закона уређује се превремени престанак мандата члану Комисије у случају престанка својства на основу које је члан изабран, разрешења, трајним губитком радне способности за вршење послова члана Комисије и смрћу члана Комисије. Такође, прописано је да својство члана Комисије не престаје испуњењем услова за пензију, као и то ко долази на место члана чији је мандат превремено престао.

Члан 27. Предлога закона прописује сметње за својство члана Комисије.

Чланом 28. Предлога закона прописују се услови за разрешење члана Комисије, који су исти као разлози за разрешење судије, председника Комисије, који су исти као разлози за разрешење председника суда, сходно правилима која се прописују за разрешење судије; ко покреће поступак разрешења, као и ко о њему одлучује.

Чланом 29. Предлога закона прецизирано је коме се може изјавити приговор, а коме жалба на одлуку већа Комисије, односно Комисије.

Чланом 30. Предлога закона прецизирана је надлежност Већа Комисије и Комисије приликом утврђивања одговорности за кршење људских права.

Чланом 31. Предлога закона прописано је изузеће члана Комисије на које се сходно примењују правила Законика о кривичном поступку.

Чланом 32. Предлога закона прописују се мере због кршења људских права, тј. саопштење Комисије у средствима јавног информисања, а увек у "Службеном гласнику Републике Србије", у виду саопштења са подацима о кршењу људских права које је извршило лице из члана 10. ст. 1. и 2. овог закона под условима предвиђеним овим чланом.

Чланом 33. Предлога закона прописују се мере ограничења заузимања положаја од стране лица за које је одлуком Комисије или Врховног суда утврђено да је кршило људска права, а није се повукло са положаја, односно одустало од кандидатуре за положаје, одређене у члану 10. став 1. тач. 6)- 21) овог закона, како наступају услови за забрану заузимања положаја из члана 10. овог Закона, као и питања односа послодавца код којег је био у радном односу пре заузимања положаја, а ако му је тај радни однос престао или ако уопште није био у радном односу стиче права која припадају запосленом за чијим је радом престала потреба.

Чланом 34. прописује се ступње на снагу овог Предлога закона.

IV. АНАЛИЗА ЕФЕКТА ЗАКОНА

Усвајањем предлога Закона и његовом применом из политичког и јавног живота Републике Србије, као и из органа државне управе биће искључени кадрови одговорни за све видове репресије која је спровођена над грађанима Републике Србије у прошлости. На тај начин се показује врло јасан отклон према лошим примерима из прошлости, а са друге стране постиже се већи степен одговорности према будућим генерацијама.

Изостанак примене овог Закона 2003. године, као и његово поновно неусвајање након истека рока важења, довело је до занемаривања јавног интереса и располагање имовином свих грађана-јавна добра без јавне расправе, без могућности учествовања грађана у одлучивању о располагању јавним добрима (природним ресурсима), уништење културног историјског наслеђа грађана Србије, коруптивних кривичних дела, злоупотреба изборних прописа, као и дела финансијског и привредног криминалитета од стране представника политичке елите.

“Лустрација” је мера превентивног карактера, чији је циљ да попуни “празнину некажњавања” у смислу слања јасне поруке да злоупотребе у правосуђу и избегавање кривичноправних санкција за учињена кривична дела не значе и потпуну аболуцију. Као таква, мера лустрације заслужује правно нормирање, јер у супротном она постаје “опасно оружје” чије негативне ефекте није лако неутралисати.

V. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ОВОГ ЗАКОНА

За спровођење овог Предлога закона потребно је обезбедити финансијска средства из буџета Републике Србије, а којим би се финансирао рад Комисије.

VI. ОПШТИ ИНТЕРЕС ЗБОГ КОЈЕГ СЕ ПРЕДЛАЖЕ ПОВРАТНО ДЕЈСТВО

Чланом 197. Устава Републике Србије утврђено је да закони и сви други општи акти не могу имати повратно дејство. Изузетно, само поједине одредбе закона могу имати повратно дејство, ако то налаже општи интерес утврђен при доношењу закона.

Разлози за повратно дејство закона садржани су у општем интересу и универзалним нормама које имају и морални аспект, па оправдавају ретроактивну примену појединих одредби закона. Још од Мојсија се знају заповести: Не убиј, не укради, не лажи. То су неупитне ствари. Понашање супротно природном праву је у основи везано за универзалне вредности и за универзални морал. Стога смо предложили да се одредбе овог закона примењују на сва кршења људских права извршена после 23. марта 1976. године, као дана ступања на снагу Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

ИЗЈАВА О УСКЛАЂЕНОСТИ ПРОПИСА СА ПРОПИСИМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

1. Орган државне управе, односно други овлашћени предлагач прописа

Народни посланици: Александар Јовановић, Данијела Несторовић, Милица Марушић Јаблановић, Драган Јонић и Горан Петковић.

2. Назив прописа

Предлог закона о одговорности за кршење људских права

The Proposal of the Law on accountability for violations of human rights

3. Усклађеност прописа с одредбама Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране („Службени гласник РС”, број 83/08) (у даљем тексту: Споразум):

а) Одредба Споразума која се односи на нормативну садржину прописа,

/

б) Прелазни рок за усклађивање законодавства према одредбама Споразума,

/

в) Оцена испуњености обавезе које произлазе из наведене одредбе Споразума,

/

г) Разлози за делимично испуњавање, односно неиспуњавање обавеза које произлазе из наведене одредбе Споразума,

/

д) Веза са Националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније.

/

4. Усклађеност прописа са прописима Европске уније:

а) Навођење одредби примарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима,

/

б) Навођење секундарних извора права Европске уније и оцене усклађености са њима,

/

в) Навођење осталих извора права Европске уније и усклађеност са њима,

/

г) Разлози за делимичну усклађеност, односно неусклађеност,

/

д) Рок у којем је предвиђено постизање потпуне усклађености прописа са прописима Европске уније.

/

5. Уколико не постоје одговарајуће надлежности Европске уније у материји коју регулише пропис, и/или не постоје одговарајући секундарни извори права Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност, потребно је образложити ту чињеницу. У овом случају, није потребно попуњавати Табелу усклађености прописа.

Будући да не постоје одговарајући секундарни извори права Европске уније са којима је потребно обезбедити усклађеност, уз овај Предлог закона се не доставља Табела о усклађености.

6. Да ли су претходно наведени извори права Европске уније преведени на српски језик?

/

7. Да ли је пропис преведен на неки службени језик Европске уније?

Не.

8. Сарадња са Европском унијом и учешће консултаната у изради прописа и њихово мишљење о усклађености.

Не.

Београд, 23. децембар 2024. године

Потпис представника предлагача прописа

НАРОДНИ ПОСЛАНИК
Александар Јовановић
